

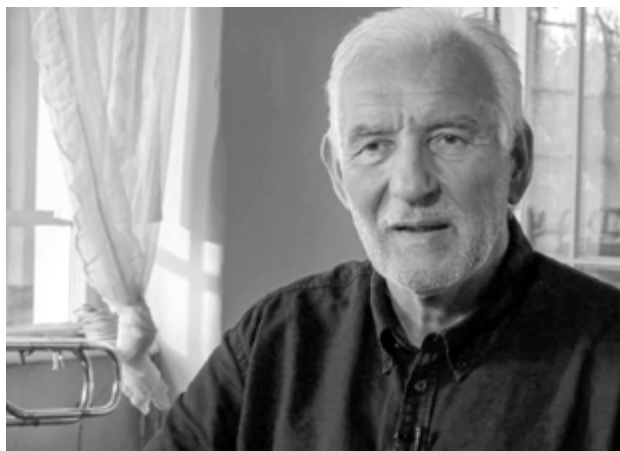
A harsona lovagja

Hóna Gusztáv és a magyar rézfúvós muzsika

 Gombos László

Az 1970-es és 80-as évek nemzetközi mércével mérve is egyedülálló virágzást hoztak a magyar rézfúvós zenében, számos kiváló művész, együttes és komponista együttműködésének köszönhetően. Kimagaslott a mezőnyben – a fényképek tanúsága szerint olykor egy fejjel is – a harsonajáték Sir Lancelotja, aki a változások élére állva lett első az egyenlők között és egyenlő az elsők között a muzsika e nemes kerekasztalánál. Hóna Gusztáv 75 éves.

Az említett időszak a rézfúvós zene olyan hőskorát jelentette, amely fél évszázad távolából visszatekintve méltán idézheti fel az érintettek számára azt az euforikus hangulatot, amelyet 100 évvel korábban a kortársak érezhettek Liszt Ferenc budapesti jelenlétében vagy a századfordulón a Hubay-féle hegedűiskola feltűnésekor, majd a Bartók és Kodály nevével fémjelzett új zene első sikereinek és a 30-as évek zeneéletének Dohnányi-vezette virágzása idején. A hősiesség pedig hőskört kiált, olyan tehetséges és elhivatott lovagokért, akik nem elégednek meg a mindennapi feladatok elvégzésével. Küldetéstudat hajtja őket, és képesek arra, hogy társaik energiáit is a kívánt irányba fordítsák. Hóna Gusztáv jókor volt jó helyen, és élni tudott a lehetőségekkel. Felismerte a kor tendenciáit, az egyes hangszerek és hangszercsoportok szerepének változásait. Mögötte és mellette pedig ott állt egy közösség: a rézfúvósoké, a harsonásoké és mindenekelőtt egy olyan hivatásos együttesé, amely évtizedeken át biztosította a háttértehetsége kibontakoztatásához, illetve személyes és szakmai kapcsolatainak kialakításához. Ez nem volt más, mint a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara, azaz a Rádiózenekar. Ennek egzisztenciát nyújtó támogatása, szervezettsége és művészi színvonala nélkül – számos más kiváló kamaraegyüttes mellett – nem működhetett volna se a Modern Rézfúvós Együttes, se a későbbi Hóna Kvartett.

Négy évtized a Rádiózenekar kötelékében

Hóna Gusztáv még a Zeneakadémia növendéke volt, amikor megüresedett egy harsonás pozíció a Rádiózenekarnál, és ennek betöltésére próbajátékot hirdettek. Az ifjú muzsikus ekkor már rendelkezett egy diplomával, mivel 1968 és 1971 között Pehl András irányításával elvégezte a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hároméves tanárképző tagozatát, és a következő években az intézmény egyetemi tagozatán tanult Ujfalusi László osztályában. 1972. február elsején lett a Rádiózenekar harsonajátékosa, és 38 éven át, 2010-es nyugdíjba vonulásáig töltötte be ezt a pozíciót. A próbajáték során Frank Martin *Ballade* c. művét játszotta Jandó Jenővel a zongoránál, és ennek sikere határozott mederbe terelte pályáját. Szinte minden, amit később megvalósított, ennek a sorsdöntő pillanatnak lett a következménye, és a látszólag véletlennek tűnő esemény a történések hosszú láncolatát indította el.

A rádió együttese ugyanis számos olyan lehetőséget kínált a számára, ami más zenekar esetében nem állt volna rendelkezésre. A legfőbb adottság a hangfelvételek készítéséből és a szigorú minőségbiztosítási rend érvényesítéséből adódott. Az együttes elsőszámú feladata nem a koncertelőadás, hanem a művek rögzítése, archiválása (helyi szakkifejezéssel „z”-sítése) volt, különös tekintettel a kortárs magyar zenére. Ennek köszönhetően joggal nevezték az 1970-es és 1980-as években a Magyar Rádiót a modern zene fellegrájának. Kiváló szakemberek kontrollálták a legkisebb zenei eseményeket is: próbafelvétel volt a feltétele annak, hogy valaki élő stúdiókoncerten szerepeljen, illetve, hogy szóló- vagy együttes felvételt készítsen. A legjobb, archiválásra szánt szalagokat pedig újabb bizottság hallgatta meg és értékelt. Így a zenekari játékosok számos kiváló kollégával: karmesterekkel, zeneszerzőkkel, énekes és hangszeres szólistákkal, zenei rendezőkkel, hangmérnökökkel, zenei lektorokkal kerültek ismeretségbe, és mindez széleskörű lehetőségeket kínált az arra fogékony művészeknek.

Hóna a zenekari pult mögül a stúdiómunka összes csinját-bíniát elleshette az évek során, és amikor csak lehetősége nyílt az egyéni megmérettetésre, örömmel felelt meg az új kihívásoknak. Zenekari munkája mellett több mint 400 percnyi felvételt készített szólístaként, és ennek körülbelül a dupláját kamaragyüttesek tagjaként. Ez 18-20 hanglemeznek felel meg, ami a világszerte preferált hangszeresekkel, a hegedűs vagy a zongorista sztárokkal összevetve is tekintélyes mennyiség, a harsonások között pedig szinte egyedülálló.

Zeneszerzők a

Rádiózenekar búvkörében

A rádiózenekari munka tehát olyan lehetőségeket is kínált Hóna Gusztáv számára, amelyek révén nemcsak az előadóművészetben, hanem a magyar kortárs zene történetében is jelentős szerephez jutott. Az 1970-es és 80-as években a rádióban számos zeneszerző dolgozott mint zenei rendező, korrepetitor, karmester, osztályvezető vagy lektor, ezáltal a napi munkának köszönhetően „testközelbe” került velük. Kocsár Miklós a népzenei rovat, majd a zenei főosztály helyettes vezetője, Victor Máté a könnyűzenei osztály vezetője volt, Balassa Sándor és Jereb Ervin zenei rendezőként, Durkó Zsolt és Mihály András lektorként dolgozott a rádióban. A sokoldalú Hidas Frigyes szinte a zenekar mindenesének számított, többek között dirigált, zongorázott, cselesztázott, átiratokat készített, hangszerelt, gyakran filmek és rádiójátékok zenéit vették fel vele.

A stúdióban a 80-as évek elején

Az aprólékos stúdióbeli munka során Hóna olyan további komponistákkal is találkozott, akik megjelentek műveik hangfelvételén, és olykor instruálták, kivételes esetben vezényelték a muzikusokat. Így ismerhette meg közelebbről Dubrovay Lászlót, Sári Józsefet, Ránki Györgyöt, Farkas Ferencet, Csemiczky Miklóst, Székely Endrét, Szőlőssy Andrást, Malek Miklóst és számos más kiváló mestert. A barátkozáson és a kölcsönös nagyrabecsülés kifejezésén túl arra is lehetősége nyílt, hogy játékaival, személyes meggyőző erejével új művek komponálására bírja a zeneszerzőket. Más hangsze-

rével összevetve a harsona irodalma ugyanis meglehetősen szegényes volt, a reneszánsz egyházi zenében betöltött fontos szerepüket követően (kórusuk együtt vagy váltakozva játszott az énekesekkel) az elmúlt évszázadokban alig keletkezett kifejezetten harsonára szánt kompozíció. Ezért a művészek főként átiratokat játszottak, amelyekben kevéssé érvényesülhettek a hangszer speciális lehetőségei.

Egy szál harsona a Rádiózenekar előtt

Hóna Gusztávnak többször is megadatott az a harsonások számára ritka lehetőség, hogy zenekari tagként kiálljon az együttes elé, és kollégái egészével mint egyenrangú partnerrel muzsikáljon. Első zenekarkíséretes felvételét Johann Georg Albrechtsberger (1736–1809) 1769-ben komponált *B-dúr harsonaverse* nyével készítette, Lehel György vezényletével. A Győrben, majd az alsó-ausztriai Maria Taferlben és Bécsben működő osztrák komponista darabja a harsonairodalom egyik legkorábbi jelentős, ma is játszott versenyműve, amelyet a 60-as évek elején fedeztek fel az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárába került Esterházy-gyűjteményben, és emeltek ki a feledés homályából. Először Zilcz György (1921–1975) játszotta el a Nemzeti Múzeumban egy 18. századi hangszeren, majd rögzítette hanglemmezre 1965-ben Lehel Györggyel és a Rádiózenekar vonósaival (Qualiton, LPZ 1237). Egyedülállóan élvezetes és tanulságos felvétel!

Hóna Gusztáv 12 évvel később, első harsonatanára emléke előtt tisztelegve tanulta meg a művet és állította mércéként a kortársak és az ifjabb generációk elé (azóta a zenei versenyek állandó kötelező darabjai között szerepel). Később Medveczky Ádám vezényletével is rögzítette a darabot, illetve 1994 júniusában Kocsár Balázs hangversenyén adta elő a Nemzeti Galériában, ezúttal is a Rádiózenekar tagjaival.

A fúvószené „szakértőjének” számító Hidas Frigyes el kialakított baráti és munkakapcsolat három versenymű születéséhez járult hozzá. A tenorharsonára írt hangulatos *Concertót* Hóna 1979-ben vette fel Lehel Györggyel és a Rádiózenekarral, a *Kettősversenyt* (Double Concerto) pedig az együttes basszusharsonásával és a dedikáció másik címzettjével, Balogh Sándorral együtt mutatták be 1990 júniusában a Pesti Vigadóban, Medveczky Ádám vezényletével. Az utóbbi előadásról így írt Breuer János a Népszabadságban:

„A most hallott versenymű lírai pihenővel megszakított vígjáték. Nem karikatúra, nem groteszk – egyszerűen jókedvű. Ám éppenséggel nem „egyszerűen” az. Mert egyfelől közösségi hangvételekből merít, akár a dzsesszbe oltott barokk mozgásformákat, akár a korálba oltott blues

melankóliáját, akár az afroamerikai táncritmusokat kelti életre, másfelől határozott kézzel egyéníti is a forrásait. [...] Teljesen személyes a művében a két szólóhangszer virtuóz kezelése. [...] Hidasnál oly gyengéden és hajlékonyan szól e kettős, annyira árnyaltan, mintha hegedűket hallanánk. Ehhez persze két olyan nemzetközi színvonalú előadó is szükségeltetik, amilyen Hóna és Balogh, s Hidas valósággal a „testükhöz mérte” a szólamukat.”¹

A harmadik, a *Birthday Concerto* 1998-ban készült a művész 50. születésnapjára, ezen a napon adták elő zárt körben. Az alkalmi darab zárótételében mi más is szólalna meg briliáns kontrapunktikus feldolgozásban, mint a mindenki által ismert Happy Birthday dallama? Tudomásom szerint a nyilvános bemutató még várat magára.

A meghatározó személyes kapcsolatok gyakran zenekari szólóállásoknak köszönhetően, a véletlen közrejátszásával alakultak Hóna Gusztáv esetében is. 1986-ban például a Rádiózenekar Mahler III. szimfóniáját játszotta Lamberto Gardelli vezényletével, a maestro pedig a koncertvégi ünneplés során elfelejtette felállítani a kiváló szólóharsona-játékos. Olaszországba hazaérve annyira restellte magát, hogy telefonon kért elnézést, és megbecsülésének kifejezéséként felkérte a művészt Ernst Bloch versenyművének (*Szimfónia harsonára és zenekarra*) előadására. A darabot 1987. május 20-án játszották a Zeneakadémia nagytermében. Az eseményt a rádió közvetítette, és több alkalommal megismételte. A Rádiózenekarral együtt előadott versenyművek közé tartozik még Paul Creston *Fantázia harsonára és zenekarra* (1993 januárjában játszották a Zeneakadémián Kovács László dirigálásával), illetve Malek Miklós harsonaversenyének felvétele a szerző vezényletével. Utóbbi, szintén Hóna Gusztávnak dedikált mű a Hungaroton Classic lemezén jelent meg 2003-ban.

¹ Breuer János: Nyáresti derű két harsonára. Hangverseny a Vigadóban. *Népszabadság*, 1990. június 20.

Együttműködés további zenekarokkal

Hóna Gusztáv az évtizedek során számos zenekarral szerepelt szólólistaként. A több tucatnyi hangversenytermi fellépés és stúdiófelvétel világviszonylatban is kivételesnek számít egy klasszikus zenét játszó harsonás esetében. Még a legkiválóbb amerikai művészeknél is előfordul, hogy egy ilyen lehetőség alig néhány alkalommal adatik meg az életükben. A Rádiózenekarral előadott versenyművek egy részét Hóna másokkal is műsorra tűzte: Hidas koncertóját 1980 októberében a győri Kisfaludy Színházban a Győri Filharmonikusokkal játszotta Jancsovics Antal vezényletével, másfél hónappal később pedig a debreceni Bartók teremben a helyi MÁV Filharmonikus Zenekarral, Németh Gyula dirigálásával. Hidas a kettősverseny kíséretét átírta fúvószenekarra a Florida State University együttese számára. Amikor a *Florida Concerto* című új változat 1991-es floridai ősbemutatójára sor került, ki mást is kérhettek volna fel szólólistának, mint Hóna Gusztávot? Az amerikaiak természetesen nem elégedtek meg egyetlen előadással, és hamarosan műsorra tűzték a darabot a magyar művésszel. Malek Miklós koncertójának felvételét megelőzte a hangversenytermi bemutató: 2002. január 27-én a Zeneakadémián szólalt meg, ahol a Szombathelyi Szimfonikus Zenekart a szerző vezényelte.

Dubrovay László 1989-es *Hármasversenyét* Hóna Gusztáv három szimfonikus zenekarral is eljátszotta a dedikáción osztozó illusztris társaival, Geiger György trombitaművésszel és Bazsinka József tubaművésszel. Az ősbemutató Szombathelyen volt a Bartók teremben a Szombathelyi Szimfonikus Zenekarral és Petró Jánossal (velük készítették néhány évvel később a Hungaroton CD-felvételét), 1991 októberében az Állami Hangversenyzenekar koncertjén adták elő Antal Mátyás vezényletével, 2000 februárjában pedig a Minifesztivál záróestjén a Ligeti András vezette Matáv Szimfonikus Zenekarral játszották. A darab fúvószenekari változatát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Fúvószenekarával és Marosi Lászlóval vették lemezre 1997-ben. A 2000-es hangversenyéről Kovács Sándor írt a *Muzsikában*: „Dubrovay fantáziadús és humoros zenéje is élményszerűen szólalt meg a három kitűnő szólista (Geiger György, Hóna Gusztáv, Bazsinka József) jóvoltából. Hihetetlen, amit ezek a muzsikusk tudnak hangszerükről, és hihetetlen, amit Dubrovay tud hangszínekről, speciális effektusokról, kombinációkról, akusztikáról, a hang 'fizikájáról’.”²

A harsona mint szólóhangszer

Az említett előadások és hangfelvételek mérföldkövet jelentettek Hóna Gusztáv egyik fontos, számos alkalommal deklarált céljának elérésében. Be kívánta bizo-

² Porreclus: Ünnepi hangok. *Muzsika* 43/3 (2000. márc.), 36.

nyítani, hogy a harsona az akkor divatos jazzmuzsikán kívül, a klasszikus zenében is lehet szólóhangszer. Ez ma már magától értődőnek tűnik, de a 2. világháborút követő évtizedekben még kivételesnek számítottak Hóna első mestere, Zilcz György ezirányú kezdeményezései. Az előzmények az 1930-as és 40-es évek híres amerikai jazzmuzsikására, Tommy Dorseyre vezethetők vissza: Dorsey széles aradó, dallamos frázisokat játszott hangszerén, amelyre a lemezfelvételeknek köszönhetően világszerte felfigyeltek. Hasonló törekvéseiken túl egy életrajzi momentum is összekapcsolja az amerikai és a magyar művészt: Hóna Gusztáv is először trombitálni tanult édesapjától, és csak ezután talált rá élete párjára, a harsonára, amelynek fúvókamérete jól illett szájalkatához, megszólaltatási módja pedig mimikai izmaihoz és fogberendezéséhez. A hozzá vezető véletlen találkozást számos alkalommal elmesélte. Egy 2011-es interjúban így fogalmazott:

„Én a trombitával próbálkoztam először, de nem igazán ment. Arra voltam jó, hogy az úttörőtáborban én fújjam az ébresztőt meg a takarodót, és ezzel a művészi pályafutásom, mint trombitás, be is fejeződött. Zongoraórákra is jártam, ott viszont a tanárnő azt mondta, hogy ilyen szafaládé-ujjakkal sohasem fogok tudni igazán szépen játszani. Úgy tizenhárom-tizennégy éves lehettem, amikor egy alkalommal a házunk padlásán bóklásztam, és megtaláltam a nagybátyám harsonáját. Lehoztam, elkezdtem fújjogatni. Közben hazajött apám, és kérdezte, ki szólaltatta meg a hangszert. Amikor kiderült, hogy én, rögtön azt mondta: látod fiam, akkor ezt kell csinálni.”³

A kortárs magyar zene nagykövete

Mivel a harsonának alig volt irodalma, a rádióban megismert komponisták figyelmét pedig nagy sikerrel hívta fel hangszerére, Hóna Gusztáv aktív szerepet játszott a modern zenei nyelv alakításában, az új hangzások és technikák létrehozásában. Több évtizedes munkája egy olyan magyar harsona repertoár megszületéséhez járult hozzá, amelyben játéka és személye inspiráló forrásként szolgált a zeneszerzők számára. A kész alkotásokat szólistaként vagy kamaraegyüttes tagjaként mutatta be, majd világszerte népszerűsítette. A 80-as évektől szinte minden évben meghívták nemzetközi harsonatalálkozókra, európai és amerikai workshopokra és szimpóziumokra, ahol nagy sikert aratott a magyar darabok megszólaltatásával. Később előadásokat és mesterkurzusokat is tartott, amelyek egyik fő vonzerejét a hazai kortárs művek jelentették.

³ Az interjúk közül lásd Bokor Gabriella: Kincs a padlásán. *Legato* 11 (2011. dec.), <http://zakbk.hu/exkluziv-hona-gusztav>

„A világ egy nagy harsona”

1979 decemberében – karácsonyi ajándék gyanánt – Jereb Ervin szólódarabot komponált Hóna Gusztávnak *Monográfia* címmel, amely 1980. január 12-én hangzott el először a Magyar Rádióban. Mivel a 2. tételben a mű kétszólamúvá válik, a művész először hangfelvételt készített a második szólamból, majd a magnetofon hangjához játszotta hozzá az elsőt. A hangszer mélyreható változásokat indított el a zeneszerző gondolkodásában. Nem sokkal a bemutatót követően így nyilatkozott: „Lukács Pál egyszer azt mondta: a világ számomra egy nagy brácsa. Jelenleg nekem egy nagy harsona.”⁴

A Monográfia magyarországi előadását amerikai, németországi és ausztriai követte, a stúdiófelvétel pedig 1983-ban első díjat nyert az Anconai Nemzetközi Zenei Versenyen a zeneszerző kategóriában. Később rákerült egy olyan CD-lemezre, amely kizárólag Hóna Gusztáv számára komponált műveket tartalmaz a dedikáció címettelje előadásában.⁵ A kuriózumértékű kiadványon a Jereb-darab mellett Dubrovay László, Farkas Ferenc, Kocsár Miklós, Ránki György, Sári József, Székely Endre és Victor Máté művei hallhatók.

Szintén az élőzene és hangszalag kombinációját igényli Victor Máté *Viatrone harsonára és hangszalag* című darabja (1981), amelyben az előzetesen rögzített második szólam mélyreható elektronikus átalakításokon ment át a hangstúdióban. A cím az út és a harsona olasz megfelelőjéből (via, trombone) alkotott műszó, amely a szerző magyarázata szerint „a hangok forrására, vagyis a harsonára utal”. Egyetlen előadóra

⁴ C. Szalai Ágnes: Műfajváltás és boldogság. Út a könnyűtől a komoly zenéig (interjú Jereb Ervinnel). *Esti Hírlap*, 1980. márc. 11.

⁵ *Dedications*. Hungaroton Classic 2005, HCD 32298.

készült a 85 éves Farkas Ferenc *Buccinatája* (1990), amely tömörsége ellenére a harsona-játékmódok szinte teljes skálását felvonultatja. Kíséret nélkül szólal meg Sári József 1983-as *Ananta* című darabja is. Sárival való bensőséges viszonyáról Hóna így vallott 2004-ben írott DLA disszertációjában: „Nem csupán zeneszerző és előadóművész kapcsolata ez, hanem egy olyan baráti viszony, amely meghatározó művészi és tanári pályámon. A Sári Józseffel való beszélgetések kifejezetten katartikus élmények. Feltöltődés, megnyugvás, munkára, aktív tevékenységre serkentés, komoly lelki támasz, ami mindig továbbvisz a pályán. Egyénisége, megnyugtató szavai, beszélgetéseink légköre mindig nagyon jó hatással voltak rám, és remélem lesznek is a további művészi és magánéletemre.”

A lemezen hallható Dubrovay László Solo no.2 című műve (1983), amely az elektronikus kísérletek hatására a hagyományos harmóniavilágot fejleszti tovább, de mindhárom tételében megtartja a klasszikus formai kereteket. A Hóna Gusztáv segítségével végzett alkotói munka révén Dubrovay itt egészen új fúvástechnikát honosított meg a harsonán, azaz a művész nem csupán előadóként, hanem bizonyos tekintetben alkotóként is ott bábáskodott az új kifejezőmódok születésében.

Ütőhangszerek kíséretével szólal meg Székely Endre Rapszódiaja (1982), amelyet a szerző Hóna egyik amerikai utazása előtt írt azzal a céllal, hogy a magyar harsonairodalomról tartott előadásai során szólaljon meg. Demonstrációs mű helyett azonban a művész marandó értékű, hatásos koncertdarabot kapott ajándékba. Kocsár Miklós szintén Rapszodiát (1989) ajánlott Hónának, zongora és ütőhangszerek kíséretével. Eredetileg a zágrábi Europhonia Kortárszenei Fesztivál felkérésére készült, majd a szerző átdolgozta a bemutató tapasztalatai nyomán. Ez a változat szerepel az 1991-es rádiófelvételen, és ez hangzott el 1992 januárjában a Minifesztiválon, a Pesti Vigadóban.

Fúvószene harsonaszóólóval

A lemez utolsó száma, Ránki György *Lúdapó meséi* című, öt tételes paródia-ciklusa az 1980-as évek közepén egy állandó kamaratársaság számára készült, amelynek történetében Hóna Gusztáv kiemelkedő szerepet játszott. Ez volt a második darab, amit Ránki a Modern Rézfúvós Együttes számára komponált, és amelyet 1987 szeptemberében vettek fel a Magyar Rádióban. A mű eredetileg harsonaszóóló volt fúvószenekari kísérettel, és ezt 1988-ban Hóna mutatta be a Pesti Vigadóban a Honvéd Művészegyüttes Fúvószenekara közreműködésével, Marosi László vezényletével. A kompozíció a művész egyik kedvelt repertoárdarabja lett. Amerikai premierjére 1989-ben került sor Chicagóban a University of Illinois Concert Band kíséretével, majd többek között Bos-

tonban is elhangzott a Boston University Band közreműködésével, Tom Everett vezetésével. Amint korábban említettük, Hóna és művésztársai Dubrovay László *Hármasversenyének* fúvószenekari változatát is lemezre vették, szintén Marosi László dirigálásával.

A Modern Rézfúvós Együttes

Modern Rézfúvós Együttest 1974-ben alapította hét rádiózenekari és operaházi muzsikussal, barátokkal és kollégákkal, akik összefogtak egy régi-új típusú együttjáték érdekében, hozzájuk pedig egy-egy mű előadására gyakran csatlakoztak vonósok, ütősök vagy énekesek. A szeptett első, 1975 januárjában adott koncertjét követően egyre nagyobb sikereket ért el a közönség körében, egyúttal pedig a kortárs zene egyik meghatározó médiuma lett. Az akkor szokatlan felállású társaságban a követezők játszottak: Geiger György, Somorjai István és ifj. Szabó László – trombita, Keveházi Jenő – kürt, Hóna Gusztáv – harsona, Egressy Károly – basszusharsona, Szabó Vilmos – tuba. Sokat köszönhetnek korrepetitőrüknek, az univerzális tudású Antal Mátyásnak, aki az ideális hangzásarányok megtalálásában, az átíratok szólamainak tökéletes elosztásában is nagy segítségükre volt. Egy 1994-es újságcikk szerint annyira keresettek voltak Amerikában, hogy néhány évvel azelőtt (valószínűleg 1989-ben) egy kilencheses turné során ötven koncertet kellett adniuk.⁶

Másfél évtizeddel később Geiger Györgyöt és Szabó

Lászlót Palotai István és Csatos Ferenc váltotta fel, Keveházi Jenőt pedig öccse, János helyettesítette.⁷ Úgy tűnik, a 90-es években már itthon is főként Hungarian Brass néven szerepeltek,⁸ változatos műsoraihoz a reneszánsz táncoktól és a 17. századi toronyzenétől a

⁶ *Új Magyarország*, 1994. aug. 11.

⁷ Ifj. Bazsinka József: *A rézfúvós kamarazene fejlődése Magyarországon 1990 előtt*. DLA disszertáció, Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2017, 71.

⁸ Különös, hogy a névváltoztatásra és a tagokra vonatkozóan szinte semmilyen információ sincs a sajtóban, a hirdetések és koncertműsorok is csupán az együttes nevét közölték.

könnyűzenei feldolgozásokig terjedően válogattak darabokat. A névben rejlő „modern” jelzőt érdemes lett volna korábban elhagyniuk, mivel az csupán a kortárs szerzők iránti elkötelezettségükre utalt, és nem tükrözte hűen a koncertrepertoárt, ráadásul elriaszthatta a közönség egy részét. Csupán két korai adatot találtam arra vonatkozóan, hogy itthon Magyar Rézfúvós Együttesként hirdették őket (*Országos Filharmónia Műsorfüzet* 1977. október 10., ill. két évvel később híradás az *Esti Hírlapban*).

A rézfúvós kamarazene reneszánsza

A Modern Rézfúvós Együttes alapítása egy jól látható nemzetközi trendbe illeszkedett a 70-es évek közepén. Ekkoriban ugyanis – elsősorban angolszász területeken – második virágkorát élte a reneszánsz óta jórészt feledésbe merült rézfúvós kamarazene. Az 1951-ben alapított Philip Jones Brass Ensemble (London) volt az első fecske, amely a 60-as évek közepén lett igazán sikeres, és hamarosan számos hasonló követte, mint például a New York- (1954), az American- (1960) és a Chicago Brass Quintet (1963), valamint az 1970 óta működő, nagyhatású Canadian Brass (Toronto). A hozzájuk csatlakozó Modern Rézfúvós Együttesnek is jelentős szerep jutott abban, hogy a divathullám az egész világon érvényesüljön.

További kollégáik velük egy időben alakították meg a Reneszánsz Rézfúvós Kvintettet, amely 1979-ben Párizsban megnyerte a Maurice Andréről elnevezett nemzetközi rézfúvós kamarazenei versenyt. Tagjai voltak ekkor: Petz Pál és Palotai István – trombita, Füzes Péter – kürt, Farkas István Péter – harsona, Szabó László – tuba. Győzelmüket követően Budapest Brass Quintetre változtatták a nevüket, amellyel világhírűek lettek. Az idők változását jól mutatja az 1979-es párizsi versenyről közölt tudósítás. Amikor itthon a koncertszervezők még alig akartak tudomást venni a rézfúvós együttesekről, Nyugat-Európában a különleges események, fesztiválok idején szinte „közügy” lett ez a fajta muzsika: „*Minden nap zsúfolásig megtelt nézőtér előtt szerepeltek. Úton-útfélen ismeretlen emberek köszöntötték őket, étteremtulajdonosok váratlanul betessékelt vendégei lettek.*”⁹

Győzelem Anconában

A Modern Rézfúvós Együttes nemzetközi karrierje azután indult el igazán, hogy 1979 őszén az olaszországi Anconában megnyerték a Nemzetközi Rézfúvós Verseny (Concorso Internazionale di Ottoni, Premio di Ancona) első díját, sőt az összesített pontverseny abszolút első helyét is a magyar művészek szerezték meg. Szeptettjük összeállítása még a széles nemzetközi me-

zőnyben is kuriózumnak számított, tudásuk és lelkesedésük pedig a versenyeken szokatlan módon tapsvihart provokált ki. A zsűrielnök, Goffredo Petrassi külön gratulált a jelenlévő Jereb Ervinnek Rézmetszetek című darabjához, amelynek sikeréhez hozzájárult, hogy mind a hét szólama személyre szabottan készült. A magyar számok közül jól fogadták Szöllösy András nekik ajánlott Rézfúvószenéjét is, amelyet még 1977-ben mutattak be a Zeneakadémián.

A győzelem számos felkérést hozott számukra. Először Itáliát, majd Németországot járták be, néhány év múlva pedig a Columbia Artists Management, a világ egyik vezető koncertirodája figyelt fel az együttesre. Őt amerikai turnét szervezett, melynek során megfordultak szinte valamennyi államban, New Yorktól és Chicagótól egészen Las Vegasig és Los Angelesig.

„Hét fej, egy lélek...”

Az együttes szellemiségét és összjátékának minőségét kitűnően érzékelteti 1986-ban megjelent önálló lemezük egyik tételcíme. Ránki György nekik írta a lemez címadó darabját, a *Hétfejű sárkány szerenádját* (Hungaroton, SLPX 31003). A hét fej valójában a hét játékosra utal, egységüket pedig az első tétel alcíme, a „*Hét fej, egy lélek...*” fejezi ki. Ránki hamarosan a már említett *Lúdapó meséivel* lepte meg a muzsikusokat (nem véletlen, hogy Hőna Gusztáv e kitűnő darab köré építette székfoglaló előadását 2016. április 15-én a Magyar Művészeti Akadémián). Az együttes által előadott kortárs darabok közé tartozik még Farkas Ferenc *Rézfúvószenéje*, Dubrovay László *Szeptettje* és *Berregő polkája*, Hidas Frigyes *Edzsminták* sorozatának néhány darabja, Szabó Csabától a *Szonáta rézfúvósokra*, Lendvay Kamillótól az *Öt pökhendi ötlet fúvósszextettre*, továbbá Lamberto Gardelli, Hans Hütten és Vukán György kompozíciói.

Devich Jánossal 2016 áprilisában az MMA székfoglaló előadásán

⁹ Patonai Adrienne: 1979 versenygyőztesei. *Muzsika*, 1980. 3. szám, 47.

| Hóna Harsonakvartett

A szeptettel párhuzamosan működő Hóna Harsonakvartett egy alkalmi fellépésnek köszönhetette létrejöttét: az ifjú rádiózenekari kolléga, Balogh Sándor 1982-es zeneakadémiai diplomakoncertjén Kácsik Jenővel és Cserhádi Jánossal játszottak együtt négyen. Anyyira megtetszett nekik a harsonák együtthangzása, hogy 1983-ban állandó együttest alakítottak. Hamarosan Cserhádi János diplomakoncertjén is szerepeltek, majd egymást érték a fellépések. 1983. márciusi estjűkőn a Fészek Klubban Antal Imre volt a házigazda-műsorvezető, 1984-ben a Hilton Szállóban ifj. Rátonyi Róbert jazz-kvartettjével közösen rendeztek hangversenyt.

A Hóna Harsonakvartett
1987 körül

A nemzetközi porondon az 1984-es Nemzetközi Rézfúvós Kongresszus hozta meg az áttörést a bloomingtoni Indiana Universityn (USA). Szintén jelentős továbblépést hozott számukra 1988-ban az I. Ausztrál Nemzetközi Harsonaverseny és Szimpózium Brisbane-ban a Queensland Universityn. Hidas Frigyes 1985-ben nekik komponálta *Négyesfogat (Four-in-Hand)* című darabját, LP lemezük erre utalva viseli a *Négyesfogat* címet. Sári József 1988-as szerzői lemezén a *Búcsú Glenn Gouldtól* című művet szólaltatták meg (Hungaroton, SLPX 12872).

Amikor más muzsikussal társulva könnyűzenei számokat játszottak, többnyire *Hóna Együttes* néven szerepeltek, de előfordult a *Quadrombone Band* megnevezés is (a közreműködők között szerepelt ifj. Rátonyi Róbert zongorán, Sipos Endre, Lattmann Béla és Friedrich Károly nagybőgőn; Lakatos Pecek Géza dobon játszott, Bontovics Kati énekelt). Rövidebb szünet után a kvartett újjáalakult az 1990-es években, Hóna Gusztáv mellett az ifjabb generációhoz tartozó Erdei Csaba, Káip Róbert és Csáthy Miklós részvételével. A Magyar Rádió 22-es stúdiójában többek között „jazzi” standardokat vettek fel, ezekből 2008-ban *Holiday for Trombons*

címmel jelentettek meg válogatást. Másik János afrikai inspirációk nyomán írta a számukra *Déli banya* című, hangulatos darabját négy harsonára, tablára, bőgőre és énekhangra, majd a művészek a szerző engedélyével áttették harsonakvartetre, tubára és a játékosok által megszólaltatott, afrikai hangzásokat imitáló ütőhangszerekre. Ez a változat 2008. október 8-án a Hóna Harsonakvartett 25. évfordulóján rendezett ünnepi esten hangzott el az MTA Dísztermében, majd 2012-ben Párizsban kvintettként is megszólalt Hóna Gusztáv és a Corpus Quartet előadásában.

| Az „amerikai titok”

Nem esett még szó Hóna Gusztáv sikerének egyik fontos összetevőjéről, arról a bizonyos „amerikai titok”-ról, amelyet megszerezve itthon, majd világszerte adott tovább a tanítás és az együttjáték során. Nyomait ott hallhatjuk a Rádiózenekar, a Modern Rézfúvós Együttes és a Hóna Harsonakvartett felvételein, illetve a tanítványok játékában. Előadásmódjának, hangképzésének fontos elemei származnak azokból a tanulmányokból, amelyeket az Egyesült Államokban a Florida State Universityn folytatott. Hogyan is jutott a „titok” nyomára? Amikor a Los Angelesi Szimfonikus Zenekar 1974-ben az Erkel Színházban adott hangversenyt, feltűnt neki, hogy az amerikaiak lazábban, könnyedebben szólaltatták meg a rézfúvós hangszereket, mint hazai kollégáik. Mivel – ellentétben zenészeink többségével – már akkor jól tudott angolul, megkérdezte erről a vendégművészeket. A kapcsolatfelvétel két évvel később, a Montreux-ben rendezett Nemzetközi Rézfúvós Kongresszuson folytatódott, ahol megkereste William F. Cramert, a Florida State University híres professzorát. Végül 1978 és 1979 nyarára sikerült ösztöndíjat szereznie Floridába, hogy eltanulhassa tőle a „Blow freely!”, azaz „Fújj szabadon!” elv alapján működő sajátos légzés- és játéktechnikát.

Ennek alkalmazása volt az egyik tényező, amely Hóna Gusztáv fél évszázadon átívelő, nagyszerű teljesítménye mögött meghúzódik. A többi: a tehetség, a szorgalom, a szerencse, a szaktudás, továbbá a művész ritka képessége a baráti-szakmai együttműködésre a zenekari munkában, a kamaraegyüttesekben és a tanítás során. Társai és növendékei közül sokan fogadták el elsőnek az egyenlők között és mutatták fel egyenlőnek a legelső között a harsona Sir Lancelotját, aki példaértékű munkájával valódi hős lehetett a magyar rézfúvószeneszeink hősökében. ■